

Rosenius og verdensrettferdigjørelsen

Del III af III.

Av Carl Fr. Wisløff.

Rosenius var meget langt fra å sympatisere med læren om verdensrettferdigjørelse. Den gjorde ham dypt betenkt, og ikke en gang hensynet til nære venner kunne få den fredsæle mannen til å bøye av. Det er helt tydelig at det er hans samvittighet, hans kristelige overbevisning, som føler seg dypt urolig ved denne læren.

Rosenius var altså ikke enig med dem som lærte verdensrettferdigjørelse. Men likevel vet vi at det i skriftene hans finnes ett og annet uttrykk som minner om denne læren. Hvordan henger dette sammen? Er det en indre motsigelse hos ham, er det slik å forstå at verdensrettferdigjørelses-læren ligger latent i hans skrifter?

I virkeligheten er forholdet ikke vanskelig å forstå. Vi må prøve å få tak i hovedlinjene i Rosenius sitt åndelige syn.

Til frihet gjennom Luther

Det var det frie evangelium om nåden i Kristus som Rosenius framfor noe annet levde i og kjempet for. På et avgjørende punkt i livet hans kom evangeliet til ham gjennom Luthers skrifter og førte ham til frihet. Kristus for oss! Det ble siden hans store tema. Skriftene til Rosenius kan bare bli forstått av den som husker: Her taler en mann som virkelig har erfart treldommen under loven, og virkelig har opplevd hva det vil si at samvittigheten blir frigjort. Her er han i sitt element, her har den rosenianske forkynnelse sin patos. Intet i meg selv! Alt i ham!

Barnelærdom

Slik forkynte ny-leserne, som Rosenius hadde kjent helt fra sitt barndomshjem, og slik hadde Maja Lisa Söderlund veiledet ham da han var ganske ung. Derfor er det ikke rart at han ble glad i alle forkynnere som drev på med *evangeliet* som for eksempel Ruthström. Han kjente evangeliet! Det var noe annet enn den kolde, døde «nådewerks-anathomie» som forkyntes på annet hold, av dem som snakket mye om hva Gud virker *i oss* og om hva vi skal gjøre, men lite og forbeholdent om hva Gud har gjort i Kristus. Nei, det er ikke underlig at han kom til å like Ruthström, heller ikke at han særlig i den første tid tok til seg så mye av ham at det til og med slapp med inn et og annet uttrykk en kan sette fingeren på.

Påvirket av Pontoppidan

Men Rosenius hadde også mottatt påvirkning fra annet hold. Han var blitt vakt ved å lese *Pontoppidan*. Forskerne er noe uenige om hvor mye «Troens Speil» har betydd for Rosenius. Men det spørres om ikke de har rett som mener at påvirkningen fra Pontoppidan i virkeligheten var både sterk og varig. Etter min mening lar det seg påvise i Rosenius sine skrifter. Men Pontoppidan var pietist. Et pietistisk anstrøk hadde også den store postillen til Nøhrborg, som Rosenius alltid satte høyt. Og faktisk finner vi hos Rosenius et sterkt innslag fra pietismen og de *gamle* leserne. Dette har man ikke alltid vært helt oppmerksom på. Ganske visst var Rosenius nådd til en helt annen evangelisk frigjorthet enn de gamle leserne. Men han delte helt deres frykt for den døde tro, bare tankens, ikke hjertets sak. Og som de gamle pietistene talte han mye (om enn i en noe annen toneart enn dem) om troens kamp og strid i mørke og anfektelse, og om nødvendigheten av å prøve seg selv.

Selvprøvelse og troens kjennetegn

Men alt dette var toner de radikale ny-evangeliske ikke likte. Det ser vi hos Hedberg. Han kritiserte i en av bøkene sine (med tittelen «Pietism och Christendom») meget sterkt pietismens lærefader Spener, nettopp på grunn av disse tonene. Men da ble Rosenius forferdet, og skrev til Hedberg: «Men käre! Spener! Spener! Philip Jacob Spener! Vem har väl någonsin vågat säga ett ord emot honom, någon som velat vara christen?»?

Hedberg vil at en skal holde seg bare til det skrevne Ordet uten å hefte seg med selvprøvelse og troens kjennetegn. Men da blir Rosenius redd for at troen bare skal bli en forstandssak. Han vet at den sanne tro er vel kjent med anfeltelsen. Om og om igjen skriver han til Hedberg om dette: «När Luther som mest predikat vår frihet från lagen (loven), tillägger han: Men se blott till, att du icke kan denna konsten altför väl. Detta är talat för de blödiga hjertan, som känner huru lagen städse intränger i samvetet...».

Det springende punkt

Her står vi overfor en meget dyp motsetning. Vil vi forstå Rosenius sitt forhold til verdensrettferdiggjørelses-læren, må vi framfor alt ha tak i det vi her er inne på. Rosenius og Hedberg er enige om mange ting. De er enige om å reagere mot en lovisk forkynnelse. De overbyr hverandre i å tale om forsoningens herlighet og evangeliets frie velde. Men det kommer et punkt hvor veiene skilles. Rosenius er redd for alt som kan gjøre et menneske trygg og sikker i seg selv. Derfor frykter han loviskhet og egenrettferdighet. *Men av den grunn frykter han også de over-evangeliske toner, som får mennesket til å tenke at alt er klappet og klart, så det mister den ånd som engstes over seg selv og gir akt på seg selv.*

Rosenius er jo nemlig praktisk forkynner og sjelesørger, han er ikke fagteolog. Det er ikke den dogmatiske korrekthet i uttrykksmåten som interesserer ham i og for seg. Når det gjelder å trøste og frigjøre samvittighetene som trykkes under loven, slår han nådens dør så fritt opp som det er mulig, da er ingen ord sterke nok til å vise at alt er fullbrakt. (Slik er det forresten også med Luther, han også har en del uttrykk verdensrettferdiggjørelses-lærens talsmenn har påberopt seg. Se for eksempel i den store katekismen: «Ikke slik, som om Han ikke også uten og før vår bønn, forlater synden, for Han har skjenket oss evangeliet før vi har bedt om det eller tenkt på det. Men det er om å gjøre at vi erkjenner og tar imot denne syndsforlatelse»).

Endrer uttrykksmåte

Men når Rosenius så får se noen som liksom ignorerer disse sterke uttrykkene, og når han framfor alt får se hva denne ensidighet fører til i livet, viker han tilbake. Han *fikk* se en del slikt i sitt liv. Derfor måtte han ta til orde imot denne læren. Og derfor ser det ut til at han også la om sin egen uttrykksmåte. Vi kan også – karakteristisk nok – se at han kom til å bedømme Ruthström noe annerledes i sine senere år. I den første tiden han var redaktør av «Pietisten», trykte han opp igjen forskjellige ting av Ruthström. Men i et brev fra 1866 er han mer kristisk. Ruthström kan av og til komme til å bruke «obibliska talesätt», skriver han.

Det er klart at en forkynner med denne innstilling kan ønske å bruke meget sterke uttrykk om forsoningen og dens veldige konsekvenser. Men nettopp ut fra denne samme innstilling må vi vente at disse uttrykkene da kommer til å stå i en sammenheng som gir dem en annen mening enn hos dem som virkelig lærer verdensrettferdiggjørelse. Nettopp slik er det også i virkeligheten. Så kan han for eksempel i en artikkel fra 1843 skrive at alle synder virkelig er «förlåtna» før noen omvender seg og tror. Men i sammenhengen blir det klart at her taler han om *forsoningen*; da ble syndenes forlatelse «förvärvad». Noe annet er, forklarer han, at nåden blir «emottagen af och tillämpad på

den enskilda människan». (Slik taler også Luther i den store katekismen: På korset er «gjerningen skjedd og syndenes forlatelse forvervet»: men ved Ordet får menneskene «gripe og tilegne seg syndenes forlatelse»).

Konklusjon

Vi kan summere opp resultatet av vår lille undersøkelse slik: Rosenius har aldri forkynt verdensrettferdiggjørelse. Han var tvert imot skeptisk overfor denne læren, det ser vi av visse episoder av livet hans. Det er ikke minst hans gammelpietistiske arv som får ham til å reagere slik. Riktignok finnes det i skriftene enkelte ord og uttrykk som kunne synes å stamme fra denne læren. Men disse uttrykkene får da sin rette forklaring ut fra sammenhengen. Og som følge av kontroversen med Hedberg har han senere holdt disse uttrykkene borte fra sin forkynnelse. Gunnar Rosendal har tatt med Rosenius i den nye bokserien han har skrevet under fellestittelen: «Rätte lärare». Vi tør trygt si at den attesten er det få som fortjener bedre enn Carl Olof Rosenius.

*Fra tidsskriftet «Fast Grunn», 1949
Utvalg og undertitler ved I.G.*